

Володимир ЮР'ЄВ,
здобувач вищої освіти ОС «Доктор філософії»
спеціальності «Економіка»
Науковий керівник: **Алла ЧИКУРКОВА**,
Д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри
менеджменту, публічного управління та адміністрування,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У результаті проведеного аналізу та систематизації за ключовими особливостями наукових підходів до трактування поняття «диверсифікація» вважаємо, що його слід розглядати як об'єктивно необхідний процес розширення асортименту товарів і послуг, нових напрямів інвестування, виходу на нові ринки з метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємства за рахунок раціональнішого використання фінансових можливостей і матеріальних ресурсів, зниження економічних ризиків та зростання рівня життя сільського населення.

Отже, диверсифікація, як важлива складова організаційної структури виробництва, забезпечує позитивні зміни для підприємства, а саме: знижує рівень ризику виробничої діяльності; дає змогу ефективніше використовувати наявні ресурси та отримувати додатковий дохід; дає змогу отримувати додаткові робочі місця; розширює асортимент продукції та зменшує ризики сезонного виробництва; сприяє підвищенню екологічної безпеки; опановує нові ринки сільськогосподарської продукції; з'являються джерела для формування більш стійкого грошового потоку. Крім того, диверсифікацію необхідно розглядати як важливий засіб зниження фінансових ризиків.

Основний економічний зміст цього процесу проявляється у формуванні прибутку, причому втрачений прибуток в одних галузях може бути компенсований за рахунок більшого прибутку від реалізації продукції в інших галузях. У разі відсутності таких змін в структурі прибутку загальний

фінансовий стан підприємства суттєво не зміниться за рахунок меншої частки даної галузі в його структурі. Крім того, підприємства, в яких відбувається диверсифікація діяльності, є більш стійкими до ринкових викликів, зокрема кризових процесів, що супроводжуються інфляцією, низькою платоспроможністю учасників ринків тощо [1, с. 197].

На думку професора В. Ткачука, якщо підприємство отримує переважну частку прибутку від реалізації якогось одного виду продукції, то погіршення кон'юнктури ринку по даній продукції або стихійного лиха типу епізоотії може призвести до серйозних економічних втрат або навіть до банкрутства такого підприємства [3, с. 60]. Відтак результати проведених досліджень теоретичних аспектів диверсифікації дозволили визначити основні переваги цього процесу.

Вважаємо, що диверсифікація діяльності сільськогосподарських підприємств:

1. Знижує рівень ризикованості виробничої діяльності підприємств.
2. Оптимізує процес використання наявних ресурсів.
3. Дає змогу підприємствам отримувати додатковий дохід, робочі місця.
4. Сприяє розширенню асортименту продукції.
5. Підвищує екологічну безпеку виробництва.
6. Зменшує ризики і вплив сезонності сільськогосподарського виробництва.
7. Дає змогу освоювати нові ринки сільськогосподарської продукції.
8. Стабілізує потік готівки.

Негативні наслідки:

1. Знижуються переваги спеціалізованого виробництва.
2. Ускладнюється механізм управління виробництвом.
3. Зростання витрат на виробництво диверсифікованої продукції.
4. Збільшення витрат на маркетингову діяльність.
5. Потреба в додаткових інвестиціях для проведення диверсифікації.
6. Ускладнюється логістика підприємства.
7. часу на оновлення та освоєння технологій виробництва.

Диверсифікація діяльності підприємств аграрної сфери передбачає більш оптимальне використання матеріальних ресурсів, землі та робочої сили, що

забезпечує зниження сезонності виробництва, підвищує рівень зайнятості сільського населення та дозволяє підвищити екологічну ефективність сільських територій. Цей процес дозволяє більш оперативно реагувати на кон'юнктуру продовольчих ринків, забезпечуючи підвищення не лише економічної, а й соціальної і екологічної ефективності [2].

На думку В. Г. Андрійчука, диверсифікація сільськогосподарських підприємств, зокрема галузева вертикально інтегрована диверсифікація, дає змогу їм отримувати синергійний ефект і тим самим, за однакових інших умов, підвищувати ефективність виробництва. Процес диверсифікації, крім позитивних переваг, характеризується і певними негативними наслідками, адже втрачаються переваги спеціалізованого виробництва. Це пов'язано із тим, що одночасний розвиток багатьох видів діяльності потребує значних ресурсів, а досягти їх раціональної концентрації дуже складно. Як наслідок, втрачається деякі переваги крупнотоварного виробництва [1, с. 198].

Ряд науковців до негативних наслідків відносять зниження переваг спеціалізованого виробництва; ускладнення механізму управління виробництвом; можливі додаткові витрати на виробництво диверсифікованої продукції; необхідність розширення маркетингової діяльності; потреба в додаткових інвестиціях для проведення диверсифікації; ускладнення логістики підприємства; втрата часу на оновлення та освоєння технологій виробництва. Крім того, диверсифіковане виробництво має більш складну систему менеджменту. Управлінський персонал таких підприємств для прийняття фахових рішень повинен мати багатовекторну професійну підготовку. Слід зазначити також, що більші можливості в поглибленні цього процесу мають великотоварні сільськогосподарські підприємства [1,3,4].

Професор В. Андрійчук зазначав, що великі за розміром підприємства мають кращі організаційно-економічні умови для диверсифікації власної діяльності. Вони здатні, перш за все, відновлювати традиційні галузі сільськогосподарського виробництва, використовуючи їх раціональне поєднання і тим самим усувати або істотно згладжувати протиріччя між диверсифікацією і спеціалізацією виробництва, досягати кращих результатів

господарювання. Великі підприємства мають ширші можливості щодо фінансового забезпечення організації нових виробництв [1, с. 198].

Водночас відмітимо, що для підприємств малого та середнього бізнесу характерний низький рівень концентрації виробництва. Вони не в змозі розвивати декілька галузей одночасно, тому для них характерна вузька спеціалізація виробництва. Диверсифікація діяльності підприємства впливає на рівень виробничих і фінансових результатів, що дає змогу оцінити результативність цього процесу. При цьому слід враховувати кількісні параметри не лише економічної ефективності, а й позитивні зміни в показниках соціальної і екологічної ефективності.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія. Київ : КНЕУ, 2005. 292 с.
2. Антонюк Ю.С. Оцінка результатів диверсифікації діяльності підприємства . URL: <http://intkonf.org/antonyuk-yus-otsinka-rezultativ-diversifikatsiyi-diyalnostipidpriemstva>.
3. Ткачук В. І. Диверсифікація аграрного підприємства : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2011. 268 с.
4. Logosha R., Moroz I., Semenyshena N., Chykurkova A. Market institute: research methodology in context of basic cognitive approaches. *Intellectual Economics*. 2019. vol.13, No. 2. P. 172-194.